

**ÇEVRE SORUNLARI KONUSUNUN ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR
KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARILARINA
VE ÇEVREYE YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİ**

**THE EFFECT OF TEACHING THE TOPIC OF ENVIRONMENT PROBLEMS BY
USING CARICATURE ON STUDENTS' ACADEMIC SUCCESS AND
ATTITUDE TOWARDS ENVIRONMENT**

^aAysun ÇAKIR & ^bBülent AYDOĞDU

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, cakir.ayss@gmail.com

^bDoç. Dr. Bülent AYDOĞDU, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü,
baydogdu@aku.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın amacı, ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Ülkemizin Kaynakları” ünitesindeki çevre sorunları konusunun öğretiminde karikatürlerin kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumuna etkisini araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında Afyonkarahisar ili Emirdağ ilçesinde bulunan bir ortaokulun 6. sınıfında öğrenim gören 40 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş çoktan seçmeli 24 soruluk “Çevre Sorunlarına Yönelik Başarı Testi” ve Artun ve Özsevgeç (2012) tarafından geliştirilen “Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, Sosyal Bilgiler dersinde çevre sorunlarının öğretiminde karikatür tekniğinin kullanımının öğrencilerin akademik başarılarında anlamlı bir farklılık oluşturduğu, öğrenci tutumlarının aritmetik ortalamasında ise belirgin bir artış sağladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çevre sorunları, Karikatür, Akademik başarı, Tutum.

Abstract

In this study, that the effects of teaching by using caricature the topic of environmental problems which is stated in the environmental issues unit of secondary school 6th grades' social studies lesson on student's academic success and attitude was searched. The study group included 40 students from the 6th grade of a secondary school in Afyonkarahisar/ Emirdağ in the second term of 2014-2015 education years. In the investigation, an achievement test as a data collection tool which includes 24 multiple choice questions about environmental problems developed by researcher and an environmental attitude scale developed by Artun and Özsevgeç (2012) were used. The acquired data was analyzed with the SPSS Packet Program. In the result of analysis, it was observed that in the social studies lessons the usage of caricature technique in teaching environmental problems made a meaningful difference on students' academic success, additionally it supplied distinct increase on the arithmetic mean of students' attitude.

Keywords: Environmental problems, Caricature, Academic success, Attitude.

Giriş

Eğitimden beklenen niteliğin gerçekleşmesinde öğretim programın en önemli öğelerinden biri öğrenme-öğretme etkinliklerinin içeriğidir. İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersi ve diğer derslerde yaşantılarının düzenlenmesinde öğrenme öğretme kuramlarının, modellerin ve öğrenme ilkelerinin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olacak şekilde işe koşulması gerekmektedir (Yanpar, 1994). Eğitimin en önemli amaçlarından birisi, belli başlı sorunlar karşısında da kişide mücadele bilincini uyandıracak ve çözüme ulaştıracak davranışı kazandırmaktır (Yücel ve Morgil 1999). Kızıloluk (2007)'a göre, eğitim yoluyla insana çevre bilinci, doğa sevgisi ve hayvan sevgisini kazandırabilir. Bu bağlamda eğitim, öğrencilere çevre bilinci kazandırma konusunda oldukça etkili olacaktır. Günümüzde çevre bilinci, sağlıklı bir çevrede yaşamayı temel insan haklarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu ise ancak kaliteli bir eğitimle mümkündür. Bu amaçla öğretmen ve öğrencilerin en iyi şekilde bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır (Yılmaz, Morgil, Aktuğ ve Göbekli, 2002). Çevre eğitimi, aile ortamında başlamakta ayrıca örgün eğitimin yanı sıra çeşitli basım yayın araçlarıyla, internet, panel, konferans ve sempozyumlarla bilgi edinme, hayvanat bahçesi, müze gezileri ve doğa yürüyüşleri gibi etkinliklerdeki gözlem ve değerlendirmeler ile hayat boyu devam etmektedir (Gezer, Çokadar, Köse ve Bilen, 2006).

İnsanoğlu, refah seviyesini yükseltmek için, gelişen teknolojiyi de kullanarak yaşadığı çevreye müdahale edebilmekte ve çevreyi değiştirmektedir. Bu bağlamda, çevre sorunları da, bu mücadelenin ve değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çevrede meydana

gelen değişiklikler olumsuz ve bozucu özellikte ise, bunlar çevre sorunları olarak değerlendirilmektedir (Alım, 2006). Çevre kirliliği gün geçtikçe istenmedik boyutlara ulaşmış, insan sağlığına zararlı hale gelmiş ve doğal dengeyi büyük ölçüde bozmuştur. Bu durum çevrenin ulusal düzeyde olduğu kadar, uluslararası düzeyde de yeni yaklaşımlarla ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. (Demirbaş ve Pektaş, 2009). Özdemir'e (2010) göre günümüzde çevre bozulması yaşamı tehdit edecek bir düzeye ulaştığı için, çevre bilincine sahip ve çevreye karşı duyarlı kişiler yetiştirilmesini sağlayacak çevre eğitimi uygulamaları kritik bir önem kazanmıştır. Bu bağlamda, çocukların bilişsel seviyelerine uygun etkinlikler yaptırmak suretiyle, çevre eğitimini desteklemek gerekmektedir. Bu nedenle eğitimcilerin çocuklara, çevreyle ilgili bilgi vermeleri, çevreyi benimsetmeleri, çevre ile ilgili yeterli materyal sağlamaları, özendirici eylemler geliştirmeleri ve uygulama sonuçlarını somutlaştırarak çevre ile ilgili değer yargılarını beslemeleri gerekmektedir (Şimşekli, 2004). Değişen ve gelişen dünyada eğitim-öğretim programları da bu gelişime paralel olarak yenilenmeli ve tekrar gözden geçirilmelidir (Ünal, 2011; Ürey ve Aydın, 2014). Bilindiği gibi, çevre eğitiminde öğretmenin rolü son derece önemlidir. Öğretmenlerden öğrencilerine iyi model olmaları ve onları çevre sorunlarının farkında, sorunların çözümü için çaba gösteren, sorumluluk sahibi, duyarlı ve bilinçli bireyler olarak yetiştirmeleri beklenmektedir. Bunun için öğretmenlerin gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi dönemde çevre eğitimi konusunda iyi yetiştirilmesi gerekmektedir (Gökçe, 2009). Öğretme-öğrenme sürecinde çevreye yönelik olarak hazırlanan materyaller, çevre farkındalığını desteklemek amacıyla kullanılabilir. Bilindiği gibi, konuya ve amaca uygun olarak seçilmiş materyaller, öğretilen konuyu canlı hale getirmekte, öğretim sürecini zenginleştirip, öğrenmeyi artırmaktadır. Materyaller aynı zamanda öğrencilerin ilgi alanlarını genişletmekte, motivasyonlarını da yükseltmektedir (Demiralp, 2007). İnsanlar, gördüklerine, duyduklarından ya da okuduklarından daha fazla inandıkları için görüntülü iletler, okumaya nazaran zihinde daha kolay çözümlenmektedir ve imgeler, izleyicinin ilgisini ve dikkatini daima canlı tutmaktadır (Örs, 2007). Çünkü görsel öğrenme, öğrencilerin görsel zekâlarına hitap eden bir yaklaşımı içermektedir. Bu durumda karikatürlerin öğreticilik açısından çok elverişli bir materyal olduğunu kanıtlamaktadır (Özşahin, 2009). Öğrenme öğretme sürecinde kullanılan ilgi çekici materyaller kadar kullanılan yöntem ve teknikler de

önemlidir. Öğrenme-öğretmen süreçlerinde öğrencilerin aktif kılındığı yöntemlerden birisinde karikatürlerdir.

Karikatür; çizgi ile mizah yapma sanatı olarak tanımlanır (Özer, 2007). Karikatür, gazetelerde, dergilerde, televizyonda, sergilerde, reklam afişlerinde, tişört ya da bir paket ambalajı vb. şeylerde görülen, bazen gülünüp geçilen, bazen üzerinde tartışılan, düşünülen, izleyene yönelik bir iletişim aracıdır (Özer, 2007). Eğitimde karikatürlerin kullanımı, sadece yazılı ders materyallerinde görselliği destekleme alanı ile sınırlı değildir. Karikatürler mizahın etkili bir biçimde kullanıldığı yerler olarak özellikle psikolojik etkileri açısından öğrenme ve öğretme açısından önemli bir yere sahiptir (Uğurel ve Moralı, 2006). Karikatürücü, tıpkı öğretmen gibi iyiyi, güzeli doğruyu göstermeyi ve öğretmeyi hedeflemektedir (Uslu, 2007). Karikatürler farklı yollarla ders sürecine katılabilir. Belirlenen karikatürün dersin başında merak uyandıracak bir araç olarak kullanması ya da sınıfça yapılacak tartışmalarla karikatürde verilmek istenen iletinin belirlenmesi ve bu ileti üzerine çeşitli etkinlikler düzenlenmesi gibi çeşitli yollarla karikatür derse dâhil edilebilir (Mürsel, 2009). Öğretmenler karikatürleri konunun başında, teori ile gerçek yaşam durumları arasındaki ilişkiyi belirlemek, kendilerinin ya da öğrencilerin fikirlerini incelemek ve kontrol etmek, tartışmayı ilerletmek ve muhtemel araştırma konularını saptamak için; konunun sonunda ise öğrenmeyi gözden geçirmek ve fikirleri yeni durumlarda ortaya koymak için kullanabilmektedirler (Demir, 2008). Selanik-Ay (2010) tarafından yapılan çalışmada karikatürlerin, çevre bilinci kazanmaya yardımcı olduğu, insanların çevreye verdikleri zararları anlamaya yardımcı olduğu, karikatürlerle ilgili yapılan sınıf tartışmalarının yararlı olduğu, çevreyi güzelleştirme isteğini artırdığı, çevre sorunları üzerinde daha çok düşünmeyi sağladığı, ilgi çekici bir etkinlik olduğu, hayal gücünü geliştirdiğini, karikatürleri yorumlamayı öğrendikleri ve karikatürlere karşı ilgilerini artırdığı belirtilmiştir. Bu anlamda bazı derslerde karikatür kullanımının, öğrencilerin akademik başarıları ve tutumları etkisini incelemek son derece önemli görülmektedir. Mevcut çalışmanın, çevre eğitimi konusunda ilgili alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde yer alan çevre sorunları konusunun öğretiminde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve tutumuna etkisini araştırmaktır.

1.2.Araştırmanın Problemi

Çevre sorunları konusunun öğretiminde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve çevreye yönelik tutumuna etkisi var mıdır?

1.2.1.Alt Problemler

1.2.1.1. Deney ve kontrol gruplarının ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2.1.2. Deney ve kontrol gruplarının ön test çevreye yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2.1.3. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında fark var mıdır?

1.2.1.4. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test çevreye yönelik tutum puanları arasında fark var mıdır?

1.2.1.5. Deney grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında fark var mıdır?

1.2.1.6. Deney grubu öğrencilerinin ön test-son test çevreye yönelik tutum puanları arasında fark var mıdır?

1.2.1.7. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında fark var mıdır?

1.2.1.8. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test çevreye yönelik tutum puanları arasında fark var mıdır?

Yöntem

2.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmada, öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel araştırmalar, kısaca araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmeye yönelik araştırmalardır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012: 195). Yarı deneysel desen modeli ise, bilimsel değer bakımından, gerçek deneysel modellerden sonra gelir. Gerçek deneysel modelin gerektirdiği kontrollerin sağlanamadığı ya da onların bile yeterli olmadığı birçok durumda yarı deneysel modelden yararlanır. Yarı deneysel modellere, “olabilenin en iyisi” olarak bakılmalı ve öyle değerlendirilmelidir. Bazı kontrol güçlüklerine bakarak, bunları kullanmaktan vazgeçmek yerine, sınırlılıklarını önemle dikkate almak kaydıyla, gerçek deneysel modellerin uygulanamadığı durumlarda, geniş ölçüde yararlanılmalıdır (Karasar, 2005, 99).

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Afyonkarahisar İli Emirdağ ilçesinde bulunan bir ortaokulun 2014-2015 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında 6. sınıfında öğrenim gören 40 öğrenci oluşturmaktadır. Ön-test ölçümleri yapıldıktan sonra gruplardan bir tanesi deney grubu, diğeri de kontrol grubu olarak rastgele atanmıştır. Deneysel işlem dört hafta sürmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, karikatür ile konu anlatılacak olan deney grubunda yer alan 18 öğrenci ile mevcut öğretim programının uygulandığı 22 öğrenci oluşturmuştur. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini tehlikeye atmamak adına hangi grupta (deney ve kontrol grubu) yer aldıkları hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

2.3.Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Artun ve Özsevgeç (2012) tarafından geliştirilen “Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği” ile araştırmacılar tarafından geliştirilen 24 sorudan oluşan başarı testi kullanılmıştır.

2.3.1. *Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği*: “Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği (ÇTÖ)”, Artun ve Özsevgeç (2012) tarafından geliştirilmiş ve ölçekte yer alan ifadeler öğrencilerin çevreye yönelik genel tutumlarını ortaya çıkaracak şekilde oluşturulmuştur. ÇTÖ, “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” şeklinde düzenlenmiştir. ÇTÖ bir fen eğitimcisi, bir çevre eğitimcisi ve bir program geliştirme uzmanının görüşü ile doğrulanan kapsam geçerliliği dışında açımlayıcı faktör analizi (temel bileşenler) kullanılarak yapı geçerliliğine bakılmıştır. Ölçek toplam varyansın %55.66’nı açıklamaktadır. Geriye kalan toplam varyansın %44.34’ü ölçek dışındaki faktörler tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen faktörler “Çevreyi Koruma”, “Çevre Atıkları”, “Çevre Sorunları”, “Çevre Olayları” ve “İnsan Faktörleri” olarak isimlendirilmiştir. ÇTÖ’de yer alan maddelerden 12 tanesi olumsuz, 15 tanesi olumlu tutum maddesinden oluşmuştur. Araştırmacılar geliştirdikleri ÇTÖ’ nün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısının .91 olduğunu belirtmişlerdir.

2.3.2. *Çevre Sorunlarına Yönelik Başarı testi (ÇSYBT)*: ÇSYBT, araştırmacılar tarafından geliştirilen 25 çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. ÇSYBT geliştirilirken, Devlet Parasız Yatılı (DPY), Seviye Belirleme Sınavı (SBS) ve Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) sınavlarında sorulmuş çevre sorunlarıyla ilgili sorulardan yararlanılmıştır. ÇSYBT, Finesse Paket Programı kullanılarak madde analizi yapılmış ve her sorunun madde gücü ile ayırt edicilik indeksleri hesaplanmıştır. Madde analizi sonucunda ÇSYBT’de, bir sorunun ayırt edicilik indeksinin 0.20’nin altında olduğu görülmüş ve ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 24 sorudan oluşan başarı testinin güvenirlik katsayısı ise (KR-20) 0.85 olarak bulunmuştur.

2.4. *Verilerin Toplanması ve Analizi*

Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 20 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Nicel verilerin analizinde, aritmetik ortalama, standart sapma, ilişkisiz örneklem (bağımsız gruplar) t-testi, ilişkili örneklem t-testi kullanılmıştır. Araştırmanın uygulama aşamasında, deney grubunda yer alan öğrenciler için çeşitli kaynaklardan seçilen, bazı çevre sorunlarıyla alakalı karikatürist Uslu (2007) tarafından çizilen 9 adet karikatür kullanılmıştır. Karikatürlerin çevre sorunlarını yansıtmayı yansıtmadığı ve öğrencilerin seviyelerine uygunluğu konusunda uzman görüşlerine başvurulmuştur. Deney grubunda yer alan

öğrenciler, konunun öğrenimini daha önceden seçilen 5 karikatür yoluyla gerçekleştirmişlerdir. Karikatürler her öğrenciye bir çalışma kâğıdına iki karikatür gelecek şekilde uygulanmıştır. Dağıtılan her karikatürün alt kısmında öğrenciler; karikatürler ile ilgili hazırlanmış (Karakuş, Palaz, Kılcan ve Çepni, 2012);

Karikatür hangi amaçla çizilmiştir?

Karikatür hangi çevre sorunuyla ilgilidir?

Karikatürde anlatılmak istenen olay nedir?

Karikatüre hangi ismi vermek isterdiniz?

Sizin karikatüre eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Karikatür hangi amaçla çizilmiştir? sorularını cevaplayarak konuyla ilgili düşüncelerini belirtmişlerdir. Böylece öğrencilere çevre sorunları ile ilgili karikatürler aracılığıyla çevre sorunları ve etkileri algılatılmaya çalışılmıştır.

Şekil 1. Çalışmada Kullanılan Çevre Sorunları İle İlgili Karikatürler

Şekil 2. Çalışmada Kullanılan Çevre Sorunları İle İlgili Karikatürler

Bulgular

Tablo 1’de deney ve kontrol gruplarının ön test başarı puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo1. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön test Başarı ve Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-testi

Gruplar	Ölçekler	N	\bar{X}	SS	t	P
Deney	Başarı	18	17.88	3.57	-0.267	0.791
Kontrol		22	18.27	5.17		
Deney	Tutum	18	100.00	20.21	-0.559	0.573
Kontrol		22	103.81	21.79		

Tablo 1 incelendiğinde, deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin hem başarı hem de tutum ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 2’de kontrol grubunda yer alan katılımcıların ön test-son test başarı ve tutum puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi verilmiştir.

Tablo 2. Kontrol Grubunda Yer Alan Katılımcıların Ön test-Son test Başarı ve Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-Testi

Ölçekler	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	P
Başarı	Kontrol	22	18.27	5.17	-3.40	0.00*
			20.68	3.12		
Tutum	Kontrol	22	103.81	21.79	-2.39	0.02*
			114.40	17.46		

*p < 0.05

Tablo 2 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin hem başarı hem de tutum ön test-son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 3’de deney grubunda yer alan katılımcıların ön test-son test başarı puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-Testi verilmiştir.

Tablo 3. Deney Grubunda Yer Alan Katılımcıların Ön test-Son test Başarı ve Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-Testi

Ölçekler	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	P
Başarı	Deney	18	17.88	3.57	-8.707	0.00*
			25.44	1.50		
Tutum	Deney	18	100.00	20.21	-5.82	0.00*
			121.50	8.37		

*p < 0.05

Tablo 3 incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin hem başarı hem de tutum ön test-son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 4’de deney ve kontrol gruplarında yer alan katılımcıların son test başarı ve tutum puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-Testi verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Katılımcıların Son test Başarı ve Tutum Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-Testi

Ölçekler	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	P
Başarı	Deney	18	25.44	1.50	5.92	0.00*
	Kontrol	22	20.68	3.12		
Tutum	Deney	18	121.50	8.37	1.57	0.12
	Kontrol	22	114.40	17.46		

Tablo 4 incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin son test başarı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuş ancak son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Çalışma sonuçlarına göre, uygulama öncesinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin başarı ve çevreye yönelik tutum puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Uygulama sonrasında hem deney hem de kontrol grubu öğrencilerin başarı ve tutum puanlarında ön-test puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı artışların olduğu görülmüştür. Ancak, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunurken çevreye yönelik tutum puanlarında bir artış görülmüştür. Bu sonuçlar karikatür temelli etkinliklerle işlenen dersin, öğrencilerin akademik başarısı üzerinde pozitif yönde bir etkiye sahip olduğu, öğrenci tutumlarının aritmetik ortalamasında ise belirgin bir artış sağladığını göstermektedir. Bu sonuca göre karikatür destekli öğretimin mevcut programın kullanıldığı öğretime göre daha etkili olduğu söylenebilir. Çalışmadan elde edilen bu bulgular birçok araştırmacı tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla (Durualp, 2006; Kılınç, 2006; Oruç, 2006; Özalp, 2006; Uğurel ve Morali, 2006; Avşar, 2007; Üstün, 2007; Özşahin, 2009; Coşkun, 2009; Üner 2009; Akengin ve İbrahimoglu, 2010; Ayyıldız, 2010; Ersoy ve Türkkın, 2010; Evrekli ve Balım 2010; Palaz 2010; Saraçoğlu ve Gölgele 2011;; Akkaya 2011; Cengizhan, 2011; İnel ve Balım, 2011; Karakuş, Palaz, Kılcan, Çepni, 2012, Sidekli, Er, Yavaşer, Aydın; 2014) örtüşmektedir. Bunun yanında Selanik-Ay (2010) tarafından yapılan çalışmada karikatürlerin, çevre bilinci kazanmaya yardımcı olduğu, insanların çevreye verdikleri zararları anlamaya yardımcı olduğu, karikatürlerle ilgili yapılan sınıf tartışmalarının yararlı olduğu, çevreyi güzelleştirme isteğini artırdığı, çevre sorunları üzerinde daha çok düşünmeyi sağladığı, ilgi çekici bir etkinlik olduğu, hayal gücünü geliştirdiğini, karikatürleri yorumlamayı öğrendikleri ve karikatürlere karşı ilgilerini artırdığı belirtilmiştir. Bu bağlamda; karikatür gibi görseller ile desteklenen dersler, öğrencilerin öğrenimlerini zevk alarak gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktadır. Öğrenmelerini karikatür görseli ile gerçekleştiren öğrenciler; başarılarını arttırmalarının yanı sıra tutumlarını da olumlu yönde geliştirebilmektedirler. Bu durum, öğretmenlerin konunun öğretiminde karikatür destekli ders anlatımlarına daha çok yer vermeleri gerektiğini göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Benzer araştırmalar farklı eğitim seviyelerinde yapılabilir.

- Öğretmen ve öğrenciler karikatür kullanımının eğitim ve öğretim ortamında önemi konusunda bilinçlendirilebilirler.
- Sosyal Bilgiler dersi çevre eğitimi kapsamında kullanılan karikatürlere, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında daha çok yer verilebilir.
- Öğretmenlere, derste farklı öğretim yöntemlerinin kullanımı, alternatif değerlendirme yöntemleri, materyal vb. kullanımına ilişkin hizmet içi eğitim kursları düzenlenebilir.

Referanslar

- Akengin, H. & İbrahimoglu, Z. (2010). Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve derse ilişkin görüşlerine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29(2), 1-20.
- Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle dil bilgisi öğretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Alım, M. (2006). Avrupa birliği üyelik süresince türkiye’de çevre ve ilköğretimde çevre eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 14(2), 599-616.
- Avşar, S. (2007). *Tarih öğretiminde karikatür imgesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ayyıldız, N. (2010). *Coğrafya öğretiminde karikatür materyali kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri (11. baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cengizhan, S. (2011). Modüler öğretim tasarımıyla entegre edilmiş kavram karikatürleri hakkında öğretmen adaylarının görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi* 2011. 36(160), 94-104.
- Coşkun, A. S. (2009). *Fen bilgisi öğretiminde karikatür kullanımının başarı, motivasyon ve tutumlar üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Demir, Y. (2008). *Kavram yanlışlarının belirlenmesinde kavram karikatürlerinin kullanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Demiralp, N. (2007). Coğrafya eğitiminde materyaller ve 2005 coğrafya dersi öğretim programı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 15(1), 373-384.

- Demirbaş, M., Pektaş, M. (2009). İlköğretim öğrencilerinin çevre sorunu ile ilişkili temel kavramları gerçekleştirme düzeyleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 3(2), 195-211.
- Durualp, E. (2006). *İlköğretimde sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ersoy, A. F. & Türkkın, B. (2010). İlköğretim öğrencilerinin çizdikleri karikatürlere yansıtıkları sosyal ve çevresel sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 35(156) 97-109.
- Evrekli, E. & Balım, A. G. (2010). Fen ve teknoloji öğretiminde zihin haritası ve kavram karikatürü kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve sorgulayıcı öğrenme becerileri algılarına etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1(2), 76-98.
- Gezer, K., Çokadar, H., Köse, S. & Bien, K. (2006). Lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının karşılaştırılması: Buldan Örneği. *PAÜ Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Eğitimi ABD*.
- Gökçe, N. (2009). Çevre eğitiminde gazetelerden yararlanma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(6), 251-265.
- İnel, D. & Balım, A. G. (2011). Kavram karikatürleri destekli probleme dayalı öğrenme yönteminin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin fen öğrenmeye yönelik motivasyonlarına etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(1), 169-188.
- Karakuş, U., Palaz, T. Kılcan, B. & Çepni, O. (2012). Sosyal bilgiler müfredatında yer alan çevre sorunları konularının öğretiminde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi, *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 32(2), 363-376.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi; kavramlar, ilkeler, teknikler* (14. baskı) Ankara: Nobel.
- Kılınç, K. (2006). *Tarih öğretiminde karikatür materyali kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kızıloluk, H. (2007). Ekonominin eğitimin amaçları ve içeriği üzerindeki etkileri. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 8(1), 21-30.
- Mürsel, C. G. (2009). *Deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Oruç, Ş. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde mizah*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Örs, N. (2007). Eğitim ve karikatür, bilim ve aklın aydınlığında eğitim. *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*. (84), 26-28.
- Özalp, I. (2006). *Karikatür tekniğinin fen ve çevre eğitiminde kullanılabilirliği üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına yönelik etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (27), 125-138.
- Özer, A. (2007). Karikatür ve eğitim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*. 84(7), 19-25.
- Özsevgeç, T. & Artun, H. (2012). İlköğretim öğrencileri için çevre tutum ölçeği geliştirme çalışması. *11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. Rize Üniversitesi, 24-26 Mayıs 2012, Rize.
- Özşahin, E. (2009). Karikatürlerle coğrafya öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*. (20), 101-122.
- Palaz, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf T.C. inkılâp tarihi ve atatürkçülük dersinde karikatür kullanmanın öğrenci başarısına ve derse karşı tutumuna etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Saraçoğlu, S. & Gölgeci, D. (2011). Fen ve teknoloji dersi "ışık ve ses" ünitesinin öğretiminde kavram karikatürlerinin kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2(31), 113-124.
- Selanik-Ay, T. (2010). Sosyal bilgiler dersinde çevre bilincini kazandırmada medya ürünlerinden yararlanmaya ilişkin öğrenci görüşleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(1)76-93.
- Sidekli, S., Er, H., Yavaşer, R. & Aydın, E. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif bir yöntem: karikatür. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2, 151-163.
- Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17-1, 83-92.
- Uğurel, I. & Moralı, S. (2006). Karikatürler ve matematik öğretiminde kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*. 35(170), 47-66.
- Uslu, H. (2007). Eğitimde karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*. 84(7), 15-18.
- Uslu, H. www.hakkiuslu.com (Erişim tarihi: 2015, 30 Mart).
- Ünal, F. (2011). İlköğretimde sürdürülebilir çevre eğitiminde suyun yeri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*. 132, 68-73.

- Üner, İ. (2009). *İlköğretim okullarında karikatürle öğrenmenin öğrencilerin başarı ve tutum düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ürey, M. & Aydın, M. (2014). İlköğretim fen ve teknoloji dersi programında yer alan çevre konularına yönelik bir program analizi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 37-50.
- Üstün, Ö. (2007). *Ortaöğretim üçüncü sınıfta türk dili ve edebiyatı dersinde karikatür kullanımının yazılı anlatım öğretimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yanpar, T. Ş. (1994). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde akademik benlik kavramı, ders içi öğrenme ve ders dışı çalışma yolları ile başarı ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (10), 43-48.
- Yılmaz, A., Morgil, İ., Aktuğ & Göbekli, (2002). Ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin çevre, çevre kavramları ve sorunları konusundaki bilgileri ve öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (22), 156-62.
- Yücel, A. S., & Morgil, F. İ. (1999). Çevre eğitiminin geliştirilmesi. *B.A.U. Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 1(1).